

ПРАВО НА ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ ТА ЙОГО КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА В УКРАЇНІ

THE RIGHT TO ACCESS THE INTERNET AND ITS CONSTITUTIONAL AND LEGISLATIVE REGULATION IN FOREIGN COUNTRIES AND IN UKRAINE

Петришина М.О., к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Правник С.О., студентка III курсу

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена питанню щодо доцільності закріплення права на доступ до Інтернету як «фундаментального» права людини. Відключення Інтернету або обмеження доступу до мережі передбачає навмисне порушення зв'язку користувача з глобальною мережею. Сьогодні ставлять нові виклики перед суспільством, приміром частішими стають випадки порушень засад відкритості та доступності Інтернету блокування веб-сайтів. Кількісні показники обмеження доступу до Інтернету зростають кожен рік у всьому світі: найчастіше масові відключення санкціонуються урядами. У зв'язку із цим уявляється за доцільне вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері забезпечення свободи слова в Інтернеті загалом та регулювання інтернет-сегмента зокрема.

У статті проводиться порівняльний аналіз основних напрямків інформаційно-правової політики зарубіжних держав та України. Значну увагу приділено аналізу зарубіжного досвіду контролю інтернет-цензури іншими державами. Вивчаються нормативно-правові акти, що регламентують загальні підходи до блокувань ресурсів в Інтернет. Розглянуто критерій оцінки можливості блокування на рівні держави. Наведені приклади блокування доступу до мережі Інтернет у зарубіжних країнах. З'ясовано, що найчастіше уряди обґрунтовують подібні обмеження боротьбою з дезінформацією, ненависницькими висловлюваннями й захистом національної безпеки.

На підставі проведеного аналізу сформульовано пропозиції щодо врахування, а також можливостей впровадження деяких підходів, практики правової регламентації, інструментів регулювання Інтернет-сегменту в зарубіжних державах у раціональному поєднанні з діями чинного уряду. Окрім того, важливо не лише зафіксувати це право, але й передбачити обов'язки держав щодо його дотримання, а також механізми захисту, зокрема, шляхом звернення до Європейського Суду з прав людини.

Ключові слова: цензура, Інтернет, органи державної влади, контроль інформаційний простір в мережі Інтернет, заборона доступу до сайтів, блокування тощо.

The article deals with the question of the expediency of consolidating the right to access the Internet as a fundamental human right. Disconnecting the Internet or restricting access to the network, in turn, intentionally disrupts the user's connection to the WAN. Today poses new challenges to society, for example, violations of the principles of openness and accessibility of the Internet to block websites are becoming more frequent. Quantitative indicators of Internet access restrictions are growing every year around the world: mass outages are often sanctioned by governments. In this regard, it seems appropriate to study the experience of foreign countries in the field of freedom of speech on the Internet in general and the regulation of the Internet segment in particular.

The article provides a comparative analysis of the main directions of information and legal policy of foreign countries and Ukraine. Considerable attention is paid to the analysis of foreign experience in controlling Internet censorship by other countries. Normative legal acts regulating general approaches to blocking resources on the Internet are studied. The criterion for assessing the possibility of blocking at the state level is considered. Examples of blocking access to the Internet in foreign countries are given. It has been found that governments often justify such restrictions by combating misinformation, hate speech, and protecting national security.

On the basis of the conducted analysis the offers on the account, and also possibilities of introduction of some approaches, practice of legal regulation, tools of regulation of the Internet segment in foreign states in rational combination with actions of the current government are formulated. In addition, it is important not only to enshrine this right, but also to provide for the obligations of states to respect it, as well as protection mechanisms, in particular by applying to the European Court of Human Rights.

Key words: censorship, Internet, public authorities, control of the information space on the Internet, ban on access to sites, blocking, etc.

Постановка проблеми. Сьогодні Інтернет є обов'язковою частиною соціального життя. Варто погодитися, що в сучасному світі не можна прожити без доступу до мережі. Інтернет сьогодні є важливим засобом отримання інформації, її зберігання, обміну, обговорення та інтерпретації. Очевидно, що такий великий майданчик для спілкування та обміну інформацією не міг залишитися без уваги урядів різних держав. Відтак питання щодо встановлення певних обмежень, а точніше – цензури в Інтернеті стала однією з найбільш обговорюваних тем сьогодні. Цілком природно, це викликає ряд запитань, у тому числі, й щодо того як саме «працюють» обмеження доступу до Інтернету в і які правові наслідки недодержання та / або порушення встановлених правил передбачені законодавством різних державах світу.

Аналіз останніх досліджень. Питання, які так чи інакше пов'язані з особливостями конституційно-правового регулювання інформаційного простору у процесі становлення так званого інформаційного суспільства, становлять предмет дослідження багатьох, як вітчизняних, так

і зарубіжних учених, зокрема, О. Данильяна, О. Дзьобаня, Дж. Коена, І. Мукомели, О. Солдатенко, Е. Шмідта та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виокремлення та аналіз положень міжнародно-правових актів щодо права на доступ до Інтернету. Окрему увагу приділено вивченню зарубіжного досвіду правового регулювання питання цензури в Інтернеті, зокрема щодо блокування доступу до мережі на території деяких держав.

Виклад основного матеріалу. Інтернет займає в житті сучасної людини важливе місце. У зв'язку з розвитком новітніх інформаційних систем та інших науково-технічних досягнень «четверте покоління» прав людини закріплює низку так званих віртуальних прав, зокрема право на доступ до Інтернету та можливості існування віртуальної реальності людини, де вона є вільною і не може зазнавати втручання з боку державної влади. На сьогодні вже прийнято чимало міжнародно-правових актів, що регулюють це питання. Насамперед варто зазначити, що Організація об'єднаних націй (далі – ООН) визнала право на доступ до Інтернету одним з невід'ємних прав людини. Відтак

блокування доступу до Інтернету можна розглядати як порушення цього права.

Основа міжнародного блоку нормативних актів у зазначеній сфері становить ст. 19 Загальної декларації прав людини, якою передбачено свободу пошуку, отримання, поширення інформації будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів [1]. П. 1 ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає право одержувати і поширювати інформацію та ідеї без будь-якого втручання з боку державної влади і незалежно від державних кордонів [2].

Однак п. 3 статті 19 міжнародного пакту «Про громадянські та політичні права» вводиться ряд обмежень цього права:

1) обмеження має бути прописано в законі відповідно до принципів передбачуваності та прозорості, тобто має бути зрозуміло кожній людині;

2) обмеження має відповідати принципу законності, тобто спрямовано на захист таких прав: охорона державної безпеки і громадського порядку, охорона здоров'я і моральності населення, а також на захист прав і репутації інших осіб;

3) обмеження не повинно суперечити принципам необхідності і пропорційності, тобто обмеження повинно використовуватися у виключних випадках, і підкріплено доказами необхідності такого [3].

Перелічених підходів до обмеження інформації в мережі Інтернет повинні дотримуватися всі країни, які вважають себе демократичними. На сьогодні в деяких країнах існує жорстка цензура і контроль користувачів.

Доречно у досліджуваному контексті зазначили Е. Шмідт і Дж. Коен, що «кожна держава спробує регулювати Інтернет ... всі країни – від найбільш демократичних до авторитарних – намагаються спроектувати закони з реального світу на світ віртуальний» [4; с. 91]. Слід погодитися з тим, що сьогодні подібні тенденції прослідковуються у багатьох країнах світу.

Насамперед варто висвітлити підходи до законодавчого врегулювання інформаційних свобод у зарубіжних державах. Так, на думку О. Солдатенко, до методів контролю інформаційного простору в мережі Інтернет можна віднести:

1) блокування або заборона доступу до сайтів, що містять інформацію, яка порушує чинне законодавство держави (застосовується в Австралії, Азербайджані, Алжирі, Бахреїні, Білорусі, Бельгії, Бірмі, В'єтнамі, Німеччині, Данії, Єгипті, Зімбабве, Індії, Йорданії, Іраку (під контролем США), Ірані, Італії, Казахстані, Канаді, Киргизії, Китаї, Кубі, Малайзії, ОАЕ, Пакистані, Саудівській Аравії, Південній Кореї, Північній Кореї, Сінгапурі, Сирії, Таїланді, Тунісі, Туркменістані, Туреччині, Узбекистані);

2) фільтрування інформаційного потоку в місцях загального користування (інтернет-кафе, навчальні заклади, підприємства) – передбачає обмеження доступу до інформації на основі «чорних списків» – заборони доступу до адрес, що містяться в списку (Китай, Російська Федерація) чи «білих списків» – дозволу доступу тільки до конкретних адрес (Північна Корея), а також за ключовими словами;

3) відстеження активності інтернет-користувачів (Російська Федерація), перлюстрація повідомлень;

4) авторизація користувачів при доступі в інтернет із застосуванням провайдерів програмних чи апаратних засобів (Білорусь, Алжир, Іран) [5].

У 2020 році 210 країн отримали оцінку своєї «свободи». Freedom House являє собою організацію, яка на постійній основі займається складанням щорічних рейтингів «інтернет-свободи» та поділяє всі досліджувані країни на категорії в залежності від наявності та «рівня» інструментів, які обмежують свободу висловлювання та отримання інформації в мережі. Відповідно до вказаного

рейтингу Фінляндія, Норвегія і Швеція набрали максимальну кількість балів – по 100 [6].

У свою чергу, серед нормативно-правових актів Швеції, якими регулюється доступ до мережі Інтернет, слід відзначити Акт про свободу друку Tryckfrihetsförordning і Акт про свободу вираження поглядів Yttrandefrihetsgrundlagen. Відповідно до Акту про свободу друку будь-яка людина має право доступу до документації уряду та інших державних органів, включаючи і будь-які фінансові звіти. Зокрема, тут закріплено право громадян Швеції надавати ЗМІ будь-яку інформацію. При цьому журналіст або видавець не має права розкривати своє джерело, якщо джерело побажає залишитися анонімним. Наступний документ, а саме Акт про свободу вираження поглядів закріплює право публічно висловлювати свої думки і почуття на радіо, телебаченні, в кіно, відео і аудіозаписах, а також в блогах і веб-сайтах тощо [7]. Відтак Шведське законодавство, з одного боку, передбачає право кожного на доступ до публічних документів, захист джерел інформації, а з другого – різноманіття думок підтримується завдяки громадському теле- і радіомовленню. Вищезазначене гарантує Швеції провідні позиції в рейтингах, які оцінюють рівень свободи слова у світі.

Незважаючи на те, що у сучасному світі право на доступ до Інтернету є необхідним для повноцінного життя людини та громадянина, у деяких зарубіжних державах воно піддається обмеженню.

У Китаї існує чимало соціальних мереж, що успішно діють. Наприклад, найбільшою соціальною мережею в Китаї є «Qzone». Створена мережа була в 2005 році, а вже в 2014-му налічувала понад 623 млн користувачів. Weibo створений в 2009 році за зразком Twitter і має відповідний функціонал. На початку 2019 року сервіс вже налічував майже 462 млн користувачів (щодня відвідують більше 200 млн осіб). Мови інтерфейсу – китайська, англійська. Студентська соціальна мережа «RenRen» налічує не менше 170 млн. Даний сервіс представлений виключно китайською мовою і жорстко цензурується [8]. Відтак найпоширенішою проблемою, яка перешкоджає користуванню китайськими соціальними мережами, є мовний бар'єр. У свою чергу, ст. 35 Конституції Китайської Народної Республіки (далі – КНР) закріплює, що громадяни КНР користуються свободою слова, друку, зібрань, об'єднань тощо [9]. Проте на сьогодні вже виповнилося майже 20 років з моменту зародження ідеї фільтрації контенту в Інтернеті Китаю, яка до того ж має політичне забарвлення. Проект «Золотий щит» відомий ще як «Великий брандмауер Китаю» представляє собою систему фільтрації вмісту Інтернету в КНР.

Так, до сайтів, які підлягають фільтрації у Китаї належать такі, що:

– створені забороненими групами у цій державі (waselpro.com, thecim.org) або сприяють обходу блокування сайтів (openvpn.net, strongvpn.com, purevpn.com);

– пов'язані з «ворожими» іноземними урядами, засобами масової інформації та іншими організаціями (time.com, economist.com, bbc.co.uk);

– пов'язані з релігійним і політичним контентом (waselpro.com), порнографічними матеріалами (drtuber.com, hardsextube.com) або сайти, які заохочують злочинну діяльність;

– сайти для блогів (urbansurvival.com, wretch.cc, fc2.com) [10].

Як видається, Китай є країною в якій існують одні з найсуворіших правил державного регулювання мережі Інтернет, аж до узаконеної цензури, незважаючи на закріплену в Конституції свободу слова.

Подібні проблеми існують і в новітніх державах так званого пострадянського простору. Так, свобода слова в Білорусі гарантується Конституцією Республіки Білорусь. Згідно зі ст. 33 Конституції монополізація засобів масової інформації

державою, громадськими об'єднаннями або окремими громадянами, а також цензура не допускаються [11]. Однак у день президентських виборів 2020 р. у всій республіці почалися проблеми з доступом до Інтернету, зокрема до месенджерів і соціальних мереж. Станом на 21 серпня 2020 р. було заблоковано доступ до 73 ресурсів (сайти правозахисних організацій, ЗМІ, проксі-сервіси, пошта ProtonMail, один із сайтів Psiphon) [12]. Це прямо порушує положення норми Конституції Республіки Білорусь.

Щоразу все більша кількість розміщеного в Інтернеті «наповнення» суперечить нормам законодавства окремих країн, їх соціальними уставам. Звісно, не можна не помітити, що термін «цензура» розуміється по-різному в зарубіжних державах. Як правило, йдеться про вимогу з боку влади або ряду громадських організацій попереднього узгодження матеріалу.

Таким чином, необхідність регулювання доступу до матеріалів, розміщених в Інтернеті, визнається в багатьох державах світу. Вводячи обмеження на доступ до тієї чи іншої інформації, уряди наводять різноманітні причини. Такого роду обмеження можуть бути обґрунтованими лише у разі, якщо це не порушує міжнародно-правові норми. Як видається, способи та методи забезпечення інформаційної безпеки в більшості держав світу подібні.

Крім того, масові відключення від Інтернету у всьому світі, як правило, санкціонуються урядами. Так, у 2019 році уряди п'яти держав вдавалися до часткового або повного відключення Інтернету [15]. Зокрема, в Судані, Бангладеші, Демократичній Республіці Конго і Габоні було відключено доступ до Інтернету і заблоковано соціальні мережі, що призвело до порушення прав людини і громадянина. Приводом виступали масові протести по всій країні не лише через різке зростання цін на продукти харчування і високих темпів інфляції, а й проблеми пов'язані з політичними виборами.

У США свобода Інтернету від цензури забезпечується сімома законодавчими актами федерального значення.

Основний – це перша поправка конституції США, безпосередньо забороняє прийняття законів, що обмежують свободу слова. Американську розвідку правозахисники звинувачували в контролі і стеженні за мільйонами інтернет-користувачів. Крім спецслужб, здійснювати контроль за контентом своїх користувачів наділені школи, бібліотеки, військові і державні організації [16].

У Федеративній Республіці Німеччини (далі – ФРН) у 2009 році всупереч петиції, Парламент ухвалив закон про «бар'єри» в Інтернеті. Суть цього законодавчого акту в тому, що провайдери повинні ставити заборону на використання матеріалів, які потрапили в так би мовити «чорний список», а списки таких матеріалів розсилаються провайдерам щодня. Через деякий час Парламент ФРН знову, незважаючи на протести, прийняв нове правило, «яке зобов'язує телекомунікаційні компанії зберігати деякі дані користувачів протягом 10 тижнів». У свою чергу, у Великобританії весь трафік провайдерів проходить через спеціальну систему фільтрації контенту, що обмежує доступ до деяких заборонених матеріалів [16].

Як було відзначено, право на доступ до Інтернету пов'язане з правом на свободу слова та свободу інформації. Дійсно, як зазначається в рішенні ЄСПЛ «Ченгіз та інші проти Туреччини» Інтернет відіграє важливу роль у розширенні доступу громадськості до новин та сприянні поширення інформації загалом. Можливості, які Інтернет надає користувачам для самовираження через створюваний ними контент, служать унікальною платформою для реалізації ними права на свободу самовираження [17].

Не стала виключенням у питаннях обмеження доступу до Інтернету й Україна (зокрема, зважаючи на дані звіту Freedom House). Застосування методів контролю інформаційного простору в мережі Інтернет в Україні розпочалося у 2017 році і пов'язане з виданням Указу Президента України від 15 травня 2017 року № 133/2017 Про рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 28 квітня

Таблиця 1

Ступінь інтернет-цензури в різних країнах

Країна	Обмеження	Тематика обмежень	Проникнення Інтернету
Північна Корея	Є тільки національний інтернет під назвою Kwangmyong. Передбачено доступ між університетами, бібліотеками, урядовими відомствами та кількома місцевими веб-сайтами.	Інформація присвячена політичній пропаганді, вихваляння правлячої династії, жорсткій критиці Західних держав, США, Японії та Південної Кореї.	менше 1% населення
Іран	У 2013 р. заблоковано доступ до багатьох сайтів і популярних соціальних мереж – Youtube, Facebook, Twitter та інших блог-платформ. 1 січня 2018 р. Telegram і Instagram тимчасово заблоковані «заради безпеки іранського народу».	Фільтрується доступ до зарубіжних медіаресурсів, сайтів, які критикують уряд. Заборонено сайти, які в культурі вважаються анти ісламськими. Крім того, заборонені порносайти та сайти з азартними іграми.	44%
Саудівська Аравія	Контент контролюється спецслужбами й громадськими організаціями. Ухил робиться не на блокування, а на ідентифікацію користувачів і притягнення їх до адміністративної та кримінальної відповідальності за розміщення контенту, що порушує закони.	Цензурі підлягають сайти з азартними іграми, порнографією, інформацією про наркотичні речовини, сайти правозахисних організацій Political Rights Organization і Saudi Civil, сайти з критикою королівської сім'ї і контент, несумісний з ісламськими уявленнями про етику і мораль.	73.8%
Туреччина	З 29 квітня 2017 р. був заблокований сайт «Вікіпедія». З 2018 р. посилено інтернет-цензуру, заблоковано доступ до VPN-серверів. Відбуваються блокування соціальних сервісів, наприклад Twitter.	Блокуванню підлягають сайти, що містять пропаганду суїциду, інформацію про наркотики, азартні ігри, дитячої порнографії. Заборонена пропаганда проституції і критика першого президента Турецької Республіки Мустафи Кемалю Ататюрка.	58.4%

Примітка: створено на основі літературних інтернет-джерел [13; 14]

2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яким передбачено блокування ресурсів Mail. ru, Яндекс, соціальних мереж «ВКонтакте», «Однокласники» та суттєво розширено коло російських телерадіокомпаній тощо [18]. При цьому громадяни повністю не втратили доступ до заблокованих веб-сайтів і використовують VPN, що, у тому числі, є результатом відсутності чіткого плану дій для інтернет-провайдерів. Строк означених заходів відносно соціальних мереж «Однокласники» та «ВКонтакте» в травні 2020 року продовжено на 3 роки. Верховна Рада прийняла відповідну постанову «Про схвалення пропозиції щодо продовження строку застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 13 травня 2020 року № 609-IX.

Незважаючи на те, що де-юре ст. 34 Конституції України гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а ст. 15 Конституції України прямо забороняє цензуру, де-факто порушення цього права відбуваються періодично. Крім того, до нормативно-правових актів, приписи яких закріплюють заборону цензури у якості гарантії від втручання у професійну діяльність журналістів та ЗМІ, інформаційних агентств, доцільно віднести й інші Закони України: «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ (ст. 24) [19]; «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 р. № 74/95-ВР (ст. 2) [20] тощо.

Говорячи про реалізацію права на доступ до інформації, слід згадати рішення, прийняте Конституційним Судом України 20 січня 2012 р. у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень ч. І, ІІ ст. 32, ч. ІІ, ІІІ ст. 34 Конституції України. Конституційний Суд України постановив, що збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням у її особисте і сімейне життя і допускається виключно у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [21].

У цьому аспекті зазначимо Посібник з прав людини для інтернет-користувачів (Рекомендація СМ/РЕС(2014)6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо посібника з прав людини для інтернет-користувачів). У ньому йдеться про те, що означають права і свободи на практиці в контексті Інтернету, як вони можуть бути реалізовані і як можуть бути захищені. Він ґрунтується на нормативно-правових документах Ради Європи, передусім Європейській конвенції з прав людини. Основний принцип посібника – права та основоположні свободи людини діють однаковою мірою офлайн та онлайн [22].

Цілком виваженою видається позиція міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch: «Інтернет – не ворог. Подібно до того, як права людини переміщуються онлайн, стандарти прав і свобод людини слідує за ними» [23]. Відтак із метою врегулювання цього достатньо суперечливого питання видається доцільним розпочати з конституційного закріплення права на доступ до Інтернету як невід'ємного права людини.

Висновки. Проведене порівняння положень національного законодавства різних держав у сфері регулювання окремих питань інформаційного права видається

актуальним в процесі розвитку інформаційного суспільства. Попередньо підсумовуючи, можна стверджувати, що необхідність регулювання доступу до матеріалів, розмішених в Інтернеті, визнається багатьма державами.

У контексті даного дослідження слід наголосити, що до головних чинників найбільш цензурованих матеріалів можна віднести такі:

- 1) політичний контент (інформація та сайти, на яких висвітлюється діяльність опозиційних партій, рухів тощо);
- 2) інформація, яка порушує правила соціального життя (приміром, обмежується доступ до порнографічних сайтів, матеріалів присвячених ЛГБТ-тематичі та ресурсів про наркотики і алкоголь);
- 3) вміст, що перешкоджає національній безпеці (сайти сепаратистських і терористичних рухів тощо);
- 4) своєрідні Інтернет-технології (так звані хакерські сайти і сайти зі списками проксі-серверів, що використовуватися для обходу обмежень).

Як було встановлено, нормативно-правові акти, що регламентують обмеження та / або блокування контенту в мережі Інтернет, мають свою специфіку в кожній державі. Зважаючи на ряд ознак (цілі, способи, методи обмежень та ін.), було виокремлено і досліджено п'ять моделей цензури: азіатську, близькосхідну, європейську, ліберальну і таку, в умовах якої держави зберігають монополію на владу. Зокрема, на підставі проведеного аналізу встановлено, що: 1) для азіатської моделі (наприклад, Китай) характерним є нечітко виражений спектр видів інформації, які підлягають цензурі, що, крім інших причин (особливості форми правління, політичного режиму тощо) надає уряду широкі можливості у сфері цензури; 2) для близькосхідної моделі (Туреччина, Саудівська Аравія тощо) специфічною ознакою є переважаючий релігійний аспект цензури інтернет-ресурсів (безумовне блокування змісту, що суперечить релігійним настановам; 3) для держав, що зберігають монополію влади на інформацію (Іран, Судан, Бангладеш, Демократична Республіка Конго (ДРК) і Габон) головною причиною контролю мережі є політична нестабільність; 4) для європейської моделі (ФРН, Великобританія та ін.) допускається фільтрація інформації, яка суперечить законодавству; 5) у свою чергу, особливою ознакою держав американо-континенту (наприклад, США) є спроби вживати заходів щодо закриття і переслідування ресурсів, зміст яких порушує законодавство. Адже незважаючи на відсутність законодавчо встановлених повноважень для блокування «незадовільних» матеріалів, владні суб'єкти використовують різноманітні способи, методи впливу тощо.

Незважаючи на пряму заборону цензури нормами Конституції, в Україні, подібно до зарубіжних держав, обмежується право на доступ до Інтернету. Враховуючи сучасні тенденції соціально-економічного розвитку, а також той беззаперечний факт, що Інтернет став частиною звичного нормального життя сучасної людини, вважаємо, що конституційне закріплення права на доступ до Інтернету є достатньо обґрунтованим та актуальним. У свою чергу, формування відповідного напрямку державної політики України, зокрема, зважаючи на тотальну цифровізацію (діджиталізацію) повинно відбуватися на підставі науково-обґрунтованої концепції, з урахуванням загально-визнаних норм міжнародного права, а також позитивного та негативного досвіду правового регулювання та правозастосовної практики зарубіжних держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 15.02.2021).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?lang=uk#Text (дата звернення: 15.02.2021).
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, міжнародний документ від 16.12.1966. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 15.02.2021).
4. Шмідт Е. Коен Дж. *Новий цифровий світ* / Пер. з англ. Ганна Ленів. Львів : Літопис, 2015. 368 с.

5. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі інтернет: правове регулювання та контроль. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 5. С. 134–140.
6. Рейтинг стран мира по уровню политических и гражданских свобод. URL : <https://gtmarket.ru/ratings/freedom-in-the-world>. (дата звернення: 15.02.2021).
7. Свобода слова в Швеции. URL : <https://amp.www.ru.freejournal.org/8169661/1/svoboda-slova-v-shvetsii.html> (дата звернення: 15.02.2021).
8. Qzone, Weibo, RenRen – Социальные сети Китая. URL : <https://vc.ru/social/112193-qzone-weibo-renren-socialnye-seti-kitaya> (дата звернення: 15.02.2021).
9. Конституція Китайської Народної Республіки. URL : <https://legalns.com/download/books/cons/china.pdf>. (дата звернення: 15.02.2021).
10. Фільтрація і блокування контенту в мережі Інтернет: досвід Китайської Народної Республіки. URL : <http://aphd.ua/filtratsiia-i-blokuvannia-kontentu-v-merezhi-internet-dosvid-kytaysko-narodno-respubliki/> (дата звернення: 15.02.2021).
11. Конституция Республики Беларусь. URL : <https://president.gov.by/ru/gosudarstvo/constitution> (дата звернення: 15.02.2021).
12. В Беларуси заблокированы 73 ресурса, среди них – сайты Радые Свабода, Еврорадио, «Медиазона. Беларусь». URL : <https://www.currenttime.tv/a/belarus-media-blocking/30796313.html> (дата звернення: 15.02.2021).
13. Заборона порносайтів та критики урядів: як різні країни цензурують інтернет. URL : https://zmina.info/articles/zaborona_pornosajtiv_ta_kritiki_urjadiiv_jiak_rizni_krajini_cenzurujiut_internet/ (дата звернення: 15.02.2021).
14. Вслед за Китаем: 5 стран, блокирующих интернет. URL : https://www.gazeta.ru/tech/2018/05/02/11737033/china_and_others.shtml?updated (дата звернення: 15.02.2021).
15. Судан, Бангладеш, ДРК и Габон начинают 2019 год с серьезных нарушений цифровых прав. URL : <https://www.accessnow.org/sudan-bangladesh-drc-gabon-start-2019-with-major-digital-rights-violations/> (дата звернення: 15.02.2021).
16. Интернет-цензура: опыт США и Европы. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=pPo2zA49y4A> (дата обращения: 30.08.2019).
17. Рішення Європейського суду з прав людини від 12. 12. 2015 у справі «Ченгіз та інші проти Туреччини» (Case of Cengiz v. Turkey). URL : <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/cengiz-v-turkey/>.
18. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2017#Text>.
19. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 48. ст. 650.
20. Про інформаційні агентства : Закон України від 28.02.1995 р. № 74/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 13. ст. 83.
21. Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р., судова справа № 1-9/2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text>.
22. Посібник з прав людини для інтернет-користувачів. URL : <https://rm.coe.int/16802e3e96> (дата звернення: 02.03.2021).
23. The Internet is Not the Enemy. As Rights Move Online, Human Rights Standards Move with Them. URL : <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/global-5> (дата звернення: 02.03.2021).